

## SCENARIUSZ DWÓCH ZAJĘĆ POŚWIĘCONYCH SAMORZĄDOWI LOKALNEMU<sup>1</sup>

### SAMORZĄD

Samorząd oznacza niezależną od władzy odgórnej – państwa, pracodawcy, dykcji – organizację zrzeszającą określony typ osób, chcących decydować o swoich sprawach w sposób autonomiczny. Grupa osób, którą obejmuje samorząd może być wyróżniona ze względu na ich miejsce pracy (samorząd pracowniczy), wykonywany zawód (samorząd zawodowy), miejsce zamieszkania (samorząd terytorialny), a także inne funkcje realizowane przez określone grupy społeczne. Istotą samorządu jest bowiem powierzenie pewnych zadań przez wyższy szczebel władzy bezpośrednio osobom, których te zadania dotyczą. Dzięki istnieniu samorządów państwo może działać sprawniej i lepiej odpowiadać na potrzeby swoich obywateli, a także wzmacnia poczucie wspólnoty i odpowiedzialności za to, co dzieje się w naszym najbliższym otoczeniu.

#### CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

##### Uczeń:

- 1) wyjaśnia czym jest samorząd terytorialny i zawodowy w państwie demokratycznym;
- 2) wyjaśnia zasady pomocniczości i decentralizacji;

### MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Konstytucja RP (<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>)

Przed lekcją musisz upewnić się, czy w szkole i w klasie działa samorząd uczniowski.

### METODY PRACY

Praca w grupach.  
Prezentacja efektów pracy przed grupą.  
Burza mózgów.

### STRUKTURA ZAJĘĆ

#### RODZAJE I ROLA SAMORZĄDU

Spytaj uczniów, czy w ich szkole działa samorząd uczniowski. Jeśli istnieje, poproś, aby określili czym zajmuje się samorząd i w jakim celu został powołany. Jeśli uczniowie będą chętnie na temat dyskutować, spytaj jak oceniają działania obecnego samorządu. Postaraj się, aby dyskusja nie przerodziła się w atak na konkretną osobę i nie zasadała się na argumentach personalnych. Jeśli w danej szkole nie ma samorządu uczniowskiego, spytaj jak uczniowie wyobrażaliby sobie taką organizację, jakimi problemami by się zajmowała, w jaki sposób byłaby wyłaniana.

<sup>1</sup> Scenariusz lekcji opracowany na podstawie Programu nauczania KOSS zgodnego z nową podstawą programową opracowanego przez Alicję Pacewicz, Tomasza Mertę i Sylwię Żmijewską-Kwiręg, CEO, Warszawa 2010

Podziel uczniów na 4 grupy, które wylosują kartki z różnymi rodzajami samorządu:

- Gmina (nazwa gminy, w której znajduje się szkoła)
- Związek Zawodowy Pielęgniarek i Położnych w szpitalu (najbliższym szpitalu)
- Naczelna Rada Lekarska
- Związek Romów Polskich

Poproś, aby określili jaki to rodzaj samorządu (terytorialny, pracowniczy, zawodowy, narodowościowy). Jakiego innego rodzaju samorządy potrafiliby wymienić? (np. wyznaniowy, akademicki, rolniczy)

Zastanówcie się wspólnie jakie funkcje mogą pełnić poszczególne rodzaje samorządu. Po wypisaniu kilku przykładów na tablicy, zastanówcie się jak ogólnie można byłoby podsumować rolę samorządu w państwie demokratycznym (realizacja zadań publicznych powierzonych przez administrację zrzeszeniom osób, których dotyczą skutki wykonywania tych zadań).

## ZASADA

### DECENTRALIZACJI

Przeczytaj na głos i rozdaj fragment Konstytucji RP – art. 15 pkt. 1

*„Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej.”*

Omówcie zasadę decentralizacji władzy. Zwróć uwagę na następujące elementy:

- Przekazywanie zadań, kompetencji i niezbędnych środków;
- Samodzielność i niezależność
  - Efektywność w realizacji potrzeb obywateli

Spróbujcie znaleźć przykład decentralizacji (samorząd terytorialny)

## ZASADA

### POMOCNICZOŚCI

Następnie przeczytaj na głos i rozdaj fragment Konstytucji RP – Preambuła.

Poproś, aby uczniowie znaleźli w niej fragment dotyczący omawianych zagadnień. *„ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej jako prawa podstawowe dla państwa oparte na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości, współdziałaniu władz, dialogu społecznym oraz na zasadzie pomocniczości umacniającej uprawnienia obywateli i ich wspólnot.”*

Omówcie zasadę pomocniczości. Zwróć uwagę na następujące elementy:

- władza państwowa powinna podejmować działania jedynie wtedy gdy jednostki lub grupy społeczne okażą się niewydolne w zaspokajaniu swoich potrzeb;
- ograniczenie władzy;
- wieloszczeblowa struktura organizacji społecznej;
- państwo stwarza warunki, a samorząd realizuje zadania;
  - szeroki udział obywateli w rządzeniu.

Spróbujcie znaleźć przykład pomocniczości (organizacje pozarządowe zajmujące się pomocą dla najuboższych)

## PRACA DOMOWA

Poproś, aby na następną lekcję uczniowie w 4 grupach przygotowali prezentacje dotyczące rodzajów samorządu, które wylosowali. Prezentacje powinny opierać się na informacjach zasięgniętych z Internetu, szczególnie w przypadku samorządu narodowościowego i zawodowego. W przypadku samorządu

gminnego i pracowniczego uczniowie mogą

Prezentacje powinny zawierać następujące informacje:

- cele samorządu
- liczba członków
- na mocy jakiej ustawy samorząd został powołany
- komu podlega dany samorząd
- struktura władz samorządu

## SAMORZĄD TERYTORIALNY

Wielka reforma administracyjna z 1998 roku wprowadziła nowy trójszczeblowy podział państwa w ramach samorządu terytorialnego.

W ramach nowego podziału administracyjnego mamy gminy, powiaty i województwa, które realizują zadania z zakresu administracji publicznej wzajemnie się wspomagając i uzupełniając. Dzięki tej reformie administracja centralna znacznie ograniczyła swoje kompetencje na rzecz samorządu lokalnego. Ideą reformy było usprawnienie realizacji zadań publicznych poprzez oddanie ich w ręce osób najlepiej mogących określić priorytety i efektywne sposoby osiągania najpilniejszych celów. Obecnie mamy trzy szczeble samorządu terytorialnego:

1. gmina
2. powiat
3. województwo.

## MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym, województwa, administracji rządowej w województwie. Wszystkie ustawy znajdziesz na tej stronie internetowej: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/prawo.html>

Sprawdź na stronie [www.administracja.mswia.gov.pl](http://www.administracja.mswia.gov.pl) ile jest w Polsce gmin i powiatów.

## METODY PRACY

Praca w grupach.

Prezentacja efektów pracy przed grupą.

Burza mózgów.

Konkurs.

Miniwykład.

## STRUKTURA ZAJĘĆ

Poproś uczniów o przedstawienie przygotowanych w domu prezentacji. Spytaj czy trudno było im znaleźć informacje na temat określonego rodzaju samorządu. Przy wystawianiu ocen

### CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

#### Uczeń:

- 1) wymienia wszystkie szczeble władzy samorządowej i określa ich podstawowe kompetencje oraz tryb wyboru;
- 2) wyjaśnia różnicę między samorządem województwa a administracją rządową w województwie;

weź pod uwagę trudność w dotarciu informacji o Związku Romów Polskich, w porównaniu z informacją o gminie.

## ORGANY WŁADZY NA SZCZEBLU SAMORZĄDOWYM I TRYB WYBORU

Ostatnią grupą prezentującą efekty pracy powinna być grupa przedstawiająca samorząd gminny. Dzięki temu płynnie przejście do zajęć dotyczących samorządu terytorialnego.

Spytaj uczniów, jakie jeszcze znają szczeble samorządu terytorialnego poza samorządem gminy. Podziel uczniów na 2-3 osobowe zespoły i poproś, aby określili, ile jest w Polsce województw (16), powiatów (379) i gmin (2521)(Dane te zmieniają się co jakiś czas, szczególnie w stosunku do gmin. Przed lekcją sprawdź, czy podane dane się nie zmieniły). Uczniowie zapisują swoje propozycje na kartkach. Zespół, który określił najlepiej liczbę gmin, powiatów i województw otrzymuje nagrodę.

Poproś, aby uczniowie usiedli w tych samych czterech grupach, w których na początku lekcji prezentowali różne rodzaje samorządu. Następnie przydziel im określone typy władzy na szczeblu lokalnym (Dopilnuj by grupa prezentująca samorząd gminny ponownie nie zajmowała się gminą):

## RÓŻNICA MIĘDZY SAMORZĄDEM WOJEWÓDZTWA A ADMINISTRACJĄ RZĄDOWĄ W WOJEWÓDZTWIE

- gmina
- powiat
- województwo
- administracja rządowa w województwie

Rozdaj uczniom odpowiednie fragmenty ustaw z określonymi kompetencjami danej władzy i organami władzy na tym szczeblu. Poproś, aby najpierw każda grupa sprawdziła, jakie organy sprawują władzę na określonym szczeblu samorządu i zaprezentowała wyniki przed klasą. Wyjaśnij różnicę między organami wykonawczymi i stanowiącymi.

## ZADANIA POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI SAMORZĄDU

Dokładnie wyjaśnij pozycję wojewody i administracji centralnej w województwie, gdyż może to być niezrozumiałe przez uczniów jedynie po lekturze tekstów źródłowych. Przeczytaj uczniom art. 15 ustawy o administracji rządowej w województwie. Zwróć uwagę przede wszystkim na:

- działalność koordynacyjną
- dostosowywanie do miejscowych warunków szczególnych celów polityki rządu

Przykład: koordynowanie przygotowań województwa do EURO 2012.

## SZCZEBLE SAMORZĄDU

Zastanówcie się wspólnie jak wygląda struktura realizacji zadań publicznych na różnych szczeblach samorządu. Wyjaśnij pojęcie „zadania własne” w kontekście zasady pomocniczości omawianej na ostatniej lekcji. Następnie wraz z uczniami pomyślcie jakie zadania stoją przed określonymi szczeblami samorządu w związku z przygotowaniem do mistrzostw EURO 2012. Każda grupa zajmująca się określonym rodzajem władzy w samorządzie, będzie musiała z listy hipotetycznych zadań

wskazać te realizowane przez przydzielony jej szczebel samorządu. Przyporządkowując zadania uczniowie powinni posilkować się rozdanyymi fragmentami ustaw. Zwróć uwagę, że także w innych ustawach określone są kompetencje konkretnych organów władzy samorządowej związanych ze specyficzną dziedziną życia, regulowaną przez dany akt prawny np. ustawa o ratownictwie medycznym.

Lista działań:

## SAMORZĄD GMINNY

- Budowa drogi dojazdowej do ośrodków sportu;
- Remont sieci tramwajowej;
- Przygotowanie telebimu, na którym mieszkańcy mogliby codziennie oglądać mecze na świeżym powietrzu;
- Przygotowanie centrów treningowo – pobytowych dla drużyn narodowych;
- Organizacja szkoleń z języka angielskiego dla wolontariuszy pomagających drużynie zakwaterowanej w ośrodku treningowo – pobytowym na terenie gminy.

## SAMORZĄD POWIATOWY

- Wydanie zezwolenia na budowę nowego hotelu;
- Zakup nowych autobusów wożących mieszkańców powiatu do miasta, w którym będzie odbywał się mecz;
- Pomoc mieszkańcom powiatu w znalezieniu pracy sezonowej podczas EURO 2012
- Przygotowanie ulotek w trzech językach (polskim, ukraińskim i angielskim) dotyczących praw konsumentów i zawierających informacje o możliwych punktach pomocy oszukany klientom;
- Dofinansowanie budowy podjazdów dla osób jeżdżących na wózkach inwalidzkich na dworcach kolejowych i autobusowych.

## SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA

- Opracowanie strategii rozwoju województwa ze szczególnym uwzględnieniem EURO 2012
- Stworzenie sieci lotnisk regionalnych;
- Promocja walorów turystycznych województwa;
- Modernizacja przejść granicznych na granicy z Ukrainą;
- Realizacja we współpracy z uczelniami wyższymi programu studenckiego wolontariatu podczas EURO 2012.

## ADMINISTRACJA RZĄDOWA W WOJEWÓDZTWIE

- Koordynacja służb zapewniających bezpieczeństwo podczas EURO 2012;
- Koordynacja realizacji planu „Zabezpieczenia sanitarno-epidemiologicznego EURO 2012”;
- Przygotowanie planu działań antyterrorystycznych podczas sportowych imprez masowych;

- Stworzenie wojewódzkiego Centrum Powiadamiania Ratunkowego
- Wydanie decyzji o wywłaszczenie działek pod budowę stadionu

Należy podkreślić, że w realizacji wszystkich tych zadań wszystkie szczeble samorządu powinny działać wspólnie i nawzajem się uzupełniać.

## PRACA DOMOWA

Jako pracę domową uczniowie powinni wypełnić poniższą tabelkę zaznaczając krzyżykiem odpowiednie kratki np. wójt to organ wykonawczy, wybierany w wyborach, organ władzy samorządowej.

ORGAN	wykonawczy	stanowiący	wybirany w wyborach	władzy samorządowej	władzy centralnej
Rada gminy					
Wójt, burmistrz, prezydent miasta					
Rada powiatu					
Zarząd powiatu					
Starosta					
Sejmik województwa					
Zarząd województwa					
Marszałek województwa					
Wojewoda					

*Autor: Aleksandra Niżyńska, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych UW*